

Musiqi ürayimizin ritmi, duyğularımızın titrəyişidir

Əvvəli ötən sayımızda...

Dinləyə-dinləyə sevdikimiz, seve-seve dinlədiyimiz musiqilər həyatımızın ayrılmaz və bölünməz hissəsidir. Musiqi canlı ələmi duyğulandıran, həyata sevgimizi artırır, coşdurur, ömrümüzün müxtəlif anlarında yaşadığımız acılara şirinlik qatan duyumsuz bir dünyadır. Musiqi ürayimizin qanı, qəlbimizin odu, gözümüzün nuru, həyat yollarımızın işığıdır. Höte deyirdi ki, "İfadənin etibarlı olması natiqin düşüncəsinə necə qanad taxırsa, musiqi də duyğulara elə qanad taxır". Bu dəyərli fikrə qüvvət kimi deyə bilərəm ki, musiqi ruhun dili, onun tərcümanıdır, qəlbimizin həyəcanından yaranmış çirpintisidir.

Yəqin musiqiyə dərin vurğunluğumdandır ki, hələ kiçik yaşlarımdan musiqiçilərin həyatı mənə maraqlı gəlib. Hələ hərdən onların başqa bir dünyanın, sakinləri olduğunu da düşünürəm. Radio dalğalarında gözəl musiqiçilərə həvəslə qulaq asır, ekranlarda müxtəlif alətlərdə ifa olunan ecazkar musiqilərə heyranlıqla tamaşa edirəm. Bu tamaşadan, bu təmasdan doymadıqca musiqiçilərə bəxtəvərlik də verirəm. Düşünürəm ki, onların musiqi dünyaları daha zəngin, həyatları daha mənalı, musiqi duyumları daha iti və həssasdır. Musiqilə nəfəs alan bu incədən-incə sənətin sahibləri daim dinləyicilərinə, pərəstişkarlarına rəngarəng və bənərsiz mahnıları ilə bir dünyaya sevinc bəxş edirlər. Yeni mahnılar, təzə bəstələr, retro musiqilər bizi gözəl ovqata kökləyir. Bütün bunlar həyatımıza şirinlik qatır, yaşamaq həvəsimizi artırır. Gözəl anlarını yaşadığımız günlər dünyəyə döndükcə, xəyal dünyamızın sərvət yükü artır. Artıqca da zənginləşir. Zənginləşdikcə də qüvvətlənib güclənirik. Gücləndikcə də musiqi könlümüzə bər-bazək vurur, ovqatımızı xoş ahəngə, yatımlı bir axara istiqamətləndirir. Qismətimizə düşən ömür payımızı gözəllik qoynunda şən keçirməyə çalışırıq. Həyatdan daha da yaxşı zövq almaq üçün sarmaşığı kimi musiqinin gövdəsinə sırmanırıq.

Musiqini dinlədikcə, onun ecazkar səhrinə daldıqca, yenə də özümüz-özümüzə suallar ünvanlayırıq. Sonra da bu suallara cavab tapmağa çalışırıq. Düşünürük: görəsən, dünyanı dərk etdiyimiz günlərdən bizi sehriləyən musiqini ilk dəfə kim və nə vaxt kəşf edib? Musiqi səsi ilk dəfə dünyanın hansı qitəsində, hansı ölkəsində səslənib? Möcüzələr barədə çox eşitmiş, çox görmüş və çox oxumuşuq. Görəsən, dağılıq, səpələnmə

miş adı və qeyri-adi səsləri musiqiyə çevilib bir axara salmaq, eyni ahəngdə nizamlamaq möcüzə deyilmi? Musiqinin qədimdən qədim olan tarixi üzümzə hansı əsrdən, hansı eradan boylanır? Onun dərin və pozulmaz izləri hansı mədəniyyət abidələrində, hansı rəsmlərdə, hansı tarixi sənədlərdə, hansı bədii əsərlərdə qalıb? Qobustan qayalarında müxtəlif ayinləri yerinə yetirən, rəqs edən insanların təsvir olunmuş cizgiləri musiqinin tarixini gör haralara çəkib aparır, hansı əsrlərə, hansı dövrlərə bağlayır. Bu sətirləri yazdıqca Qobustandakı qaval daşının ritmik səslərini eşidirəm. Bu səslər, bu ritmlər əlimizdən tutub bizi əsrlərin dərinliyinə aparır, tarixin

bu birlik pozulanda sanki tərəzinin bir gözü əyilir. Mənalı sözlər seçilsə, mahnı gözəl bəstələnsə, çalğıçılar onu bacarıqla ifa edərsə, müğənni onu məhərrətlə oxuması, harmoniya pozulacaq, musiqi gözlənilən təsir gücündə olmayacaq. Çünki tələb olunan amillərin biri zəif bənd kimi daim axsayıb ümumi ahəngə zərər gətirir, ona yad ritm və çalarlar qatır. Deməli, musiqidə zəif bəndin olması ümumi tempi ləngidir, onun gözəlliyinin, həzinliyinin üstünə kölgə salır, ümumi ahəngin təsir gücünü azaldır.

Aldarını ədəbiyyat tariximizə ölməz əsərləri ilə həkk edən yazıçı və şairlərimiz musiqi barədə də fikir və mülahizələri nəzmə çək-

biidir ki, belə zəif mahnılar sevilir, zövqləri oxşamır və vaxtın axarında çox duruş gətirməyərək, tez bir zamanda ömrünü başa vurub yaddaşlardan izsiz-soraqsız silinib gedir. Belə musiqilərin könlərdə uzun müddət yaşamağa gücü çatmır.

Mahnıların bəstələnməsində sözlərin seçilməsinin də rolu böyükdür. Sözlər musiqinin döyünən ürəyi, vuran qəlbdir. Bəlkə də elə buna görədir ki, dinləyənin əlindən tutub rəngarəng, ecazkar və mənalı dolu olan bir dünyaya aparır. Səs, söz, alət və müğənni birliyinin harmoniyasından yaranan heyvətəmiz musiqilər bir an içində ürəkləri telləndirir, qəlbləri coşdurduqca coşdurur. Bax, həya-

Musiqi - dünyagörüş və həyat fəlsəfəsi

toz basmış səhifələrini aram-aram qarşımızda vərəqləyir.

Maraq dairəmizdən uzaq düşməyən bu sahə haqqında bütün bildiklərimizi seçib-seçməliyib qarşımızda geniş açib nəzərdən keçirdikcə düşünürsən ki, deyəsən, musiqi dünyaya insanlarla bərabər doğulub. Əgər belədirsə, deməli, musiqi insanla dost-doğma əkiz qardaşdır. Yəqin elə buna görədir ki, bir-birinə bu qədər bağlıdırlar, bir-birinin yanındadırlar. Heç vaxt bir-birindən ayrılı, uzaqlaşma bilmirlər. İllərdir, əsrlərdir baş-başa verib mehribancasına yaşayır, zamana güc gələ-gələ ömür sürürlər. Sanki bir-biri üçün yaranıblar, bir-biri üçün doğulublar. Bir-biri üçün yarananlar və doğulanlar həmişə birlikdə olmalıdır. Bu, tarixin heç vaxt pozulmayan alın yazısıdır.

Vəhdətdən, harmoniyadan doğulan musiqi

Sınaqdan çıxmış həqiqətdir ki, istənilən məhsulun araya-ərsəyə gəlməsində bir sıra amil və komponentlərin olması zəruridir. Hər hansı bir işi onlarsız icra etmək mümkün deyil. Tələb olunan amil və komponentlərsiz ortaqlıq layiqli bir məhsul çıxara bilmərsən. Çıxarsan da, istifadəyə yaramayan zay bir məhsul olacaq. Bəs görəsən musiqi sahəsində vəziyyət necədir? Onun yaranması üçün də hansısa amil və şərtlər tələb olunur, yoxsa yox? Bu sahədə dərin biliyimiz olmasa da, həyat təcrübəmizdən az-çox bilirlik ki, musiqinin yaranmasında səs, söz, çalğı aləti və ifaçı iştirak edir. Musiqi bunların vəhdətindən yaranaraq zərrə-zərrə milyonların qəlbinə köçür, könlülləri oxşayır. Bunlar birini tamamlayanda musiqi daha güclü və ecazkar olur. Bu vəhdət,

miş, mülahizələrini yazmışlar. Böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin poemalarında musiqi ilə bağlı kifayət qədər dəyərli fikir və düşüncələr var. Şairin əsrlərə əvvəl qələmə aldığı musiqini vəsf edən misralara diqqət yetirəndə heyvətlənməyə bilmərsən. Sanki bu cür hikmət dolu fikirləri şair deyil, dünyaca məşhur olan ya musiqiçi, ya da bəstəkar yazıb:

**Dəyərsiz sözlərdən uzaq ol
bir az,**

**Əyri pərdələrdə çalğı çalınmaz.
...Pərdədə hər telin vəzifəsi var,
Bizə bu hikmətlər deyil aşkar.**

**...Xanəndə bəstəsiz şərqi
söyləsə,**

Söz ilə kamañça gülrə o səse.

Dəqiq və yerində yazılmış fikirlərdir. Doğrudan da, musiqinin ifası zamanı tələb olunan amillərin hamısı yerində olmayanda, sanki musiqinin təsirliyi azalır. Belə yarımqitə, "boz" musiqi insanın zövqünü oxşamır, əksinə, hələ bir az da korlayır.

Bəzən görürsən ki, mahnının sözləri mənalı və düşündürücüdür, musiqisi olduqca təsirlidir, amma müğənninin səsi, avazı bu mahnıya uyğun gəlmir. Musiqiçi sözlərə ruh verib qanadlandırır bilmir. Tə-

zımızın belə gözəl dəqiqələrində arzularımız tumurcuqlayıb çiçəkləyir, istəklərimiz yarpaqlayıb göyərir, niyyətlər şirindən şirin bar gətirir. Belə aramsız davam etdikcə musiqi rəvan istiqamətə yönəlir, yatımlı axara düşür. Nizamlı bəstələr sevilə-sevilə dinlənir, dinlənilən-dinlənilən sevilir, könlüllərə asanlıqla yol tapır, insanların ürəyində əbədi məskən salır. Və heç vaxt oranı tərk etmir. Qəlblərdə çiçək açaraq ürayimizi xoş duyğularla tərəvətləndirir. Düzdür, sözsüz ki, instrumental musiqilər də var. Onlara da həmişə maraqla qulaq asırıq. Saz havaları, tarda, kamañçada, pianinoda solo musiqilər və s. Bunların da öz ələmi, öz sirri-sehri var. Musiqi elə bir ələmdir ki, insan o məkana ayaq basarsa, burada özünə kiçik də olsa yer tapırsa, oranı tərk etmək fikrini özünə yaxın buraxmır. Bütün ömrünü orada qalıb həyatın şirinliyindən zövq ala-ala yaşamaq istəyir. Beləcə, getdikcə musiqi istəklərimizə yeni mənalar, yeni rənglər qataraq yorulmaq bilmədən bizi işıqlı sabahlara səsləyir...

Ardı var...

Vahid MƏHƏRRƏMOV